

Per aspera ad astra

Tanulmányok neves pécsi jogászprofesszorok emlékére

Szerkesztette:

Krausz Bernadett

Mohay Ágoston

Niklai Patrícia Dominika

Kiadja a Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Óriás Nándor

Szakkollégiuma

Székhely: 7622 Pécs, 48-as tér 1.

Felelős kiadó: Prof. Dr. Kecskés László, dékán

Lektorálta:

Cseporán Zsolt (*Óriás Nándor Szakkollégium Közjogi Tagozatának mentora*)

Harci-Kovács Kolos (*Óriás Nándor Szakkollégium Civilisztika Tagozatának mentora*)

Hengl Melinda (*Óriás Nándor Szakkollégium Bünygyi Tagozatának mentora*)

Jusztinger János (*Óriás Nándor Szakkollégium Elméleti-történeti Tagozatának mentora*)

ISBN: 978-963-429-193-0

Pécs 2017

A kötet a Pécsi Tudományegyetem Közhasznú Alapítvány támogatásával jelent meg.

Tartalomjegyzék

Előszó	6
--------------	---

Tanulmányok Benedek Ferenc emlékére

<i>Jusztinger János</i> : Benedek Ferenc munkássága	8
<i>Lovas László</i> : Adásvétel mint tulajdonszerzési jogcím az ókori Rómában	16
<i>Németh Boróka</i> : Az elkövetői alakzatok a római büntetőjogban	28

Tanulmányok Csizmadia Andor emlékére

<i>Kühár Noémi Marianna - Niklai Patrícia Dominika</i> : Csizmadia Andor	41
<i>Békési Gábor</i> : Házasság a régi magyar jogban, különös tekintettel az érvényességi kellékekre	45
<i>Kühár Noémi Marianna</i> : A szerzetesrendek szerepe az egészségügy kialakulásában	56
<i>Niklai Patrícia Dominika</i> : Magyar oktatásügyi igazgatás a XVIII. század végén	65
<i>Suhajda Máté</i> : A kivételes hatalom szabályozásának egyes kérdései, különös tekintettel a kormánybiztosi intézményre	75

Tanulmányok Lábady Tamás emlékére

<i>Benke József</i> : „Isteni milieu”- Emlékezés Lábady Tamásra	86
<i>Benke Lúcia</i> : A termékfelelősség intézményének fejlődése és egyes kérdései	91
<i>Szívós Alexander</i> : Az ügyvédi felelősségbiztosítás	102
<i>Udvardy Péter</i> : A könyvvizsgálat jelentősége és a könyvvizsgáló speciális felelőssége	114
<i>Krausz Bernadett</i> : A nem vagyoni kártérítés fejlesztése a bírói gyakorlatban és a sérelemdíj intézménye	125

Priol Kinga: Az anyagi pervezetés fogalmának meghatározása a polgári eljárásjog alapelveinek és a bíróság közrehatási tevékenységének vizsgálatán keresztül 135

Tanulmányok Földvári József emlékére

<i>Nagy Zoltán András</i> : Földvári József Professzor Úr emlékezete	156
<i>Czotter Regina</i> : A büntetéskiszabás sajátosságai az ítélkezési gyakorlatban	159
<i>Fuchs Vivien</i> : A praeterintencionális bűncselekmények és minősítésük	170
<i>Fincza Dóra</i> : A hamis tanúzás elkövetési magatartásainak sajátosságai a hazai és a nemzetközi szabályozás tükrében	181

Tanulmányok Szamel Lajos emlékére

<i>Cseporán Zsolt</i> : Visszhang a múltból – Szamel Lajos szellemi öröksége	200
<i>Fajtai Krisztina</i> : A közigazgatás hallgatása akkor és most	204
<i>Nagy Katalin</i> : A közigazgatási döntések bírósági felülvizsgálatáról – Szamel Lajos gondolatai a 2018-tól hatályba lépő reformok tükrében	213
<i>Nezdei Mirabella Kitti</i> : A kettős állampolgárságról – a keletkezés esetei, a státustörvény és a népszavazás	221
<i>Krizsics Zorán</i> : Gondolatok a vezetői felelősségről	231

dokumentumot a XIX. században számos kritika érte és igyekeztek a polgári átalakulásnak megfelelően megreformálni, szerepe mégis kiemelkedőnek tekinthető abból a szempontból, hogy egységes rendszerbe foglalta a magyar oktatásügyi rendszert. A korszak intézkedéseinek jelentősége abban áll, hogy felvetették a közös, állami iskolák létrehozásának szükségességét, ezzel megkezdték azt a folyamatot, ami közel száz évvel később teljesedett ki.

Suhajda Máté

az *ÓNSZ Elméleti-történeti Tagozatának tagja*

A kivételes hatalom szabályozásának egyes kérdései, különös tekintettel a kormánybiztosi intézményre

„Legyünk nagylelkűek, de a haza megmentésében, ha szükség, a legszigorúbb eszközökhöz is nyúljunk (...) hozzunk egy törvényt, mely a hazát a lehető legnagyobb veszélyben is megtartja.”¹

(Palóczy László)

I. Bevezetés

A polgári alkotmányosság kialakulásával, azzal szinte egyidejűleg számos országban létrejött egy intézmény, amely az államot fenyegető válsághelyzetekben (például háború vagy belső zavarok idején) lehetőséget adott a szabadságjogok korlátozására vagy felfüggesztésére, rendkívüli bíraskodás és közigazgatás bevezetésére, illetve a katonai szervek jogainak kiterjesztésére. Ezt az intézményt többféle elnevezéssel is jelölték (ostrom-, rendkívüli-, hadiállapot stb.), hazánkban rendszerint kivételes hatalomként hivatkoztak rá.²

A kivételes hatalom lényege abban áll, hogy a békeidőszak működéséhez képest egyes állami szervek, vagy személyek többletjogosítványokat kapnak, míg más személyek vagy szervek jogait korlátozzák a válsághelyzet megoldása érdekében. Ezek a kiegészítő vagy többlet jogosítványok tipikusan olyan jellegűek, amelyek béke idején vagy eleve más szerv hatáskörébe tartoznak, vagy az

¹ *Fazekas Csaba*: Palóczy László beszédei és írásai 1848-1849. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Kiadványa, Miskolc 1998. 58. o.

² *Tóth Árpád*: A kivételes hatalom jogi szabályozása Magyarországon az első világháború előestéjén. Acta Jur. et Pol. Szeged, Tomus L. Fasc. 13. 1996. 3. o.

alkalmazásuk eltérő körülményei folytán a feljogosított szerv más eljárásban szerezhette érvényt célkitűzéseinek.³

A kivételes hatalom szabályozásának jogtörténete a 16. századig⁴ nyúlik vissza.⁵ Azok a kérdések azonban, amelyek a jogintézmény sarkalatos pontjait érintik, lényegében nem változtak az elmúlt másfél évszázadban sem, ideértve például a végrehajtó hatalomnak adható felhatalmazás kezdő időpontját és terjedelmét, az alapjogok korlátozásának feltételeit és lehetséges mértékét. Az utóbbi természetesen igen „érzékeny” kérdés, a lehetséges korlátozás mértékét és tartalmát pedig mindenkor „patikamérlegen” célszerű beállítani, hiszen az „elméretezés” könnyen az alkotmányosság végét jelentheti.⁶

A tanulmány e kérdések közül mindössze kettővel kíván részletesebben foglalkozni, ezek pedig: a *felhatalmazás kezdő időpontja és terjedelme*, valamint a rendkívüli közigazgatás vonatkozásában a *kormánybiztosi intézmény* szabályozásának mikéntje. Így a következőkben áttekinti szabályozás előzménytörténetét – itt kizárólag az 1848/49-es szabadságharc idejére koncentrálva, az 1848 és 1906 közötti időszak vizsgálatát elhagyva –, valamint az 1912. évi LXIII. tc. elfogadásának közvetlen előzményeit, ezekhez kapcsolódóan bemutatva a *fent említettek* szabályozásával kapcsolatos dilemmákat.

II. A kivételes hatalom szabályozása az 1848/1849-es szabadságharc idején

A szabadságharc idején eleinte – a kivételes állapotra tekintettel – a rögtönítélő bíraskodást szabályozták, rendeleti úton.⁷ Midőn a délvidéki forrongás, Jelasics pártütése, és a képviselőház hangulata szükségessé tette, a kormány 1848. július 31-én (mindössze két nap leforgása alatt) beterjesztett egy kivételes állapotra

³ Kádár Pál: A kivételes hatalomtól a különleges jogrend idején bevezethető rendelkezésekig. Katonai Szemle 2014/1. sz. 6. o.

⁴ Mezey Barna: A kivételes hatalom jogi természete. Jogtörténeti Szemle 2015/4. sz. 26. o.

⁵ Tóth Árpád: A statárium és az ostromállapot szabályozása 1848-tól a kiegyezésig. Acta Jur. et Pol. Szeged, Tomus XXIX. Fasc. 5. 1982. 4. o.

⁶ Kádár i. m. 6. o.

⁷ Tóth: A statárium és az ostromállapot.. 6. o.

vonatkozó törvényjavaslatot.⁸ E javaslat két fejezetből állt, rendelkezett az ostromállapotról és az annak ideje alatt működő rögtönítélő bíróságokról, valamint a kormánybiztosi intézményről; ostromállapot alatt pedig a fegyveres lázadást, illetve az olyan helyzetet értették, amikor a forrongás olyan magas fokra hágott, hogy a fegyveres lázadás kitörését egyébként gátolni nem lehet. Sem Szemere Bertalan, sem Deák Ferenc nem volt azonban „elkötelezett” e javaslat elfogadása mellett, annak tárgyalására végül nem is került sor.⁹ Később a Honvédelmi Bizottmány vette elő a tervezetet, s nyújtotta be a II. fejezet módosított változatát az 1849. február 8-i ülésen. Ezt pedig a képviselőház módosításokkal ugyan, de február 13-án el is fogadta, és sor került a – törvény által szabályozott – ún. véisztörvényszékek felállítására. A korábbi tervezet I. fejezetét, amely a kormánybiztosi intézményt szabályozta volna, elhagyták, mégpedig azért, mert az 1849 februárjára törvényi megalapozás nélkül is országosan kiépült, illetve az elvárásoknak megfelelően működött. A törvényről érdemes megjegyezni még, hogy a jogtörténet fordulópontként értékeli a magyar büntetőjog történetében, mégpedig azért, mert az állam elleni bűncselekmények kategóriájában teljes mértékben szakított a feudális büntetőjoggal.¹⁰

Megállapítható továbbá, hogy a Deák-féle tervezet (és a módosított változat, illetve elfogadott törvény is) a kor színvonalán álló jogászai munka.¹¹

A kormánybiztosi intézmény Csizmadia Andor értékelése szerint a forradalmi korszak legfontosabb területiális végrehajtó, intézkedő szervévé vált, amely megnyugtató megoldás volt a közigazgatás kivételes állapot idején történő szabályozására.

A szabadságharc ideje alatt az intézmény területileg már 1848 augusztusára kiépült, eredeti feladata a pesti forradalmi okozta „országos hullámok” és a

⁸ Tóth: A statárium és az ostromállapot... 9. o.

⁹ Tóth: A statárium és az ostromállapot... 12. o.

¹⁰ Barna Attila: Az állam elleni bűncselekmények szabályozása a 19. századi Magyarországon, különös tekintettel a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi 5. törvénycikk előzményeire és megalkotására. PhD értekezés, ELTE ÁJK. Budapest 2010. 24. o.

¹¹ Tóth: A statárium és az ostromállapot... 11. o.

nemzetiségi mozgalmak lecsendesítése, illetve a parasztság megnyugtató volt. A Honvédelmi Bizottmány működése idején az intézmény mind létszámban, mind hatását és jelentőségét tekintve gyarapodott.

Egyetlen aggályos pontja mégis a hatáskör szabályozása volt. A kormánybiztosok hatásköre ugyanis megbízatásuktól függően lényegesen eltért egymástól. Beöthy Ödön országos biztost például – és ténylegesen – teljhatalommal ruházták fel, amelyet csak nyomatékossított az a levél, amit Kossuth írt neki. Ebben a korlátoktól való eltekintésre biztatja, „*Én azt mondom neked, hogy amilyen nagy a haza veszélye, olyan korlátlan a te hatalmad, hogy azt elhárítsad.*”¹² Ennek ellenére mégis azt mondhatjuk, hogy a teljhatalmú országos biztosok hatásköre sem volt korlátlan, a kisebb területen működő kormánybiztosokéra pedig ez fokozottan igaz. Az előbbieket jogkörét a kormány hatásköre, az utóbbiakét pedig a területükre is kiterjedő teljhatalmú kormánybiztosi hatáskör korlátozta, sőt, a területükön lévő katonasággal is csak felhatalmazás mellett rendelkezhetek. A kormánybiztosoknak adott igen különböző hatáskör miatt pedig valóságos hierarchia alakult ki, melynek élén Csányi László országos főbiztos állt. A leggyakoribb egyébként az egy törvényhatóságra kiterjedő hatáskör volt, azonban országrészekre, sőt, az egész országra kiterjedő hatáskörrel bíró kormánybiztosok is működtek. Összességében ugyanakkor elmondható, hogy a kormánybiztosi intézmény a szabadságharc egyik „*legjobb szervévé*” vált.¹³

Az 1912. évi törvény már nem adott ekkora felhatalmazást a kormánybiztosoknak. Feladatuk továbbra is közigazgatási feladatok végrehajtása volt – a kivételes hatalomról szóló törvénynek megfelelően – a közrend és a közbiztonság fenntartása érdekében, azonban mindenkor az adott területükön illetékes katonai parancsnokok szándékaival összhangban kellett eljárniuk. Rendelkezhetek az önkormányzati alkalmazottakkal, a csendőrséggel, az

¹² Tóth: A statárium és az ostromállapot... 13. o.

¹³ Csizmadia Andor: A kormánybiztosi intézmény. In: Acta Facultatis Politico-Iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis De Rolando Eötvös Nominatae, Tomus II. Fasciculus I. Budapest 1960. 3-9., 12-19. o.

államrendőrséggel, a határrendőrséggel és a pénzügyőrséggel is. Garanciális jellegű, hogy a rendelkezéseik ellen 15 napon belül az illetékes miniszterhez volt lehetőség fellebbezni. Kinevezni egyébként – bár erről hosszas vita folyt – csak magyar honos, polgári személyek közül lehetett. A kormánybiztosok a kormánynak alárendelten működtek, tevékenységük megkezdése előtt pedig esküt kellett tenniük.

Nehéz lenne megmondani, vajon ez az intézmény jelentett-e annyit az I. világháborúban hazánknak, mint amennyit a szabadságharcban jelentett, azt azonban bizonyosan tudjuk, hogy a háború kezdetekor már kilenc kinevezett kormánybiztos működött,¹⁴ és tevékenységük – csakúgy, mint az elfogadott törvény – hozzájárult a háborús időszak alkotmányos működéséhez.

Aggályosabb volt azonban a polgári rögtönbírók, és a rendkívüli hadbírók működése. Ennek oka nem a szabályozásban, sokkal inkább abban keresendő, hogy egyrészt a katonai jog és a haditörvények osztrák jogszabályok voltak, másrészt a hadbírók zöme is az osztrák érzelmi tisztikarból regrutálódott. Ennek nyomán utasította a képviselőház az OHB-t új jogszabálytervezet elkészítése, ez lett a végül elfogadott ún. véstörvény, február 13-án. (1849 márciusától június végéig összesen 18 véstörvény működött, amelyek összesen 367 vádlott ügyével foglalkoztak, ebből 122-öt halálra ítélték, 107-et felmentettek, 138-nak az ügyét pedig rendes bírósághoz tették át.)¹⁵

Rögzíthető ennek ellenére, hogy a forradalom ideje alatt éltre hívott rendkívüli közigazgatás, valamint a különböző rögtönítélő és véstörvények felállítása, – azok minden fogyatékosága ellenére – aligha lebecsülhető szolgálatot tettek a forradalom és szabadságharc ügyének.

¹⁴ Tóth: A kivételes hatalom.. 95. o.

¹⁵ Tóth: A statárium és az ostromállapot.. 11. o.

III. Az 1912. évi LXIII. törvénycikk megalkotásának előzményei

A kormánybiztosi intézmény 1912-es szabályozásának rövid bemutatása után a következőkben az 1912. évi LXIII. törvényt és annak kapcsán pusztán a felhatalmazás terjedelmét és korlátját vizsgálom, mert úgy vélem, e két jogintézmény regulációja szolgálhat a legtöbb tanulsággal a jelenben.

Az 1912-es törvény közvetlen előzményeinek tekinthetők azok a javaslatok, amelyeket 1906-ban az ún. koalíciós kormány idején a közös Hadügyminisztérium kezdeményezésére készültek. Ez a szerv ugyanis már 1906 augusztusában elküldte a koalíciós kormánynak az Ausztriára tekintettel elkészített kivételes jogszabályok gyűjteményét, hasonló rendelkezések megalkotását kérve Magyarországtól is.

Az említett, Ausztriának szánt jogszabályok egyébként a hadsereg hatáskörének bővítéséről rendelkeztek egy Oroszországgal, Szerbiával vagy Olaszországgal vívandó háború esetére, mégpedig úgy, hogy a kormányzati végrehajtó hatalmat a polgári közigazgatás terén részint a katonai bíróságokra ruházták át, azok illetékességét pedig meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén polgári személyekre is kiterjesztették. Emellett egy ilyen helyzetben kimondták egyes szabadságjogok (mint például a személyes szabadság, az egyesülési és gyülekezési jog, a sajtószabadság és a levéltitok) felfüggesztését, elrendelték az útlevel és bejelentési ügyek kivételes szabályozását, illetve felhatalmazást adtak a vasúti, a hajózási, a posta-, a telefon-, és a távíróforgalom korlátozására és beszüntetésére.

Az osztrák intézkedések átültetéséről 1909-ben a Belügyminisztériumban egy „előértekezlet” keretében tanácskoztak, melynek összehívásában a balkáni annexió is komoly szerepet játszott. Az ülésen azonban ellenezték a polgári közigazgatás katonai parancsnokokra történő átruházását, arra hivatkozva, hogy az ellentétben áll az 1848-as és az 1867-es törvényeink sarkalatos rendelkezéseivel. Ebből arra következtethetünk, hogy az alapjogok ilyen mértékű felfüggesztésének lehetőségéhez még egy ilyen feszült nemzetközi helyzetben sem járult hozzá a

magyar kormány, fontosabbnak ítélve a történeti alkotmány sarkalatos rendelkezéseit.

Az ülést követően két tervezet is készült, az egyik az előértekezlet munkájának eredményeképp, a másik a Miniszterelnökségen, az előbbi a Minisztertanács nem is tárgyalta, az utóbbi pedig a Hadügyminisztérium igényeit nem elégítette ki. Tartalmukat tekintve hasonlóak, mindkettő lehetővé teszi például az egyesülési-, és a gyülekezési jog, valamint a sajtószabadság korlátozását, szigorítja az anyagi büntetőjog szabályait stb.

A Hadügyminisztérium által 1910-ben a kormánynak megküldött javaslat az eddigieknél jóval szigorúbb, szélesebb körben teszi lehetővé az alapvető jogok korlátozását, a katonai bíróságok illetékességét kiterjeszti a polgári személyekre, ezáltal is jelentősen bővítve a hadbírók jogkörét. Végso soron a minisztérium nem is próbálta palástolni a teljes felhatalmazás igényét, ezt expressis verbis ki is fejezték.¹⁶ A Belügyminisztérium azonban e tervezetet (amit egyébként a minisztérium szerint nem is lehetne törvénytervezetnek nevezni) több szempontból aggályosnak tartotta, lényegében az alkotmány teljes körű felfüggesztését látta benne,¹⁷ valamint szélesebb körű garanciákat szeretett volna látni, az elutasításban pedig szerepet játszott a Béctől való félelem is.¹⁸

Az 1912-es „végleges tervezet” előkészítésére a Honvédelmi Minisztériumban került sor, az első tanácskozásra pedig október 7. és 16. között. Azt, hogy rövid nyugvó periódus után ismét napirendre került egy, háború esetére szóló, a kivételes hatalmat szabályozó törvény, elsősorban a „*Balkáni-félszigeten felmerült bonyodalmak*”¹⁹ indokolták, amelyek szükségessé tették egyúttal a hadikészültség fokozását is. Érdemes megjegyezni, hogy a tanácskozás

¹⁶ Tóth: A kivételes hatalom.. 5-10. o. Megjegyzés: a fent bemutatott tervezetek részletes ismertetését mellőzöm, mert egyik sem vált jogszabállyá.

¹⁷ Bírálta ezen felül a kivételes hatalom bevezetése és megszüntetése időpontjának szabályozása körüli bizonytalanságokat, a költségvetési jogba való beavatkozást, indokoltnak látta volna kétféle, a helyzet súlyosságától függő felhatalmazás szabályozását stb.

¹⁸ Tóth: A kivételes hatalom.. 12-16. o.

¹⁹ Tóth: A kivételes hatalom.. 24. o.

helyszínének megválasztása önmagában hozzájárult a katonai szervek nagyobb befolyásához a tervezet megalkotása során. A tárgyalások során mind a Belügy-, mind az Igazságügyi Minisztérium küldöttei törekedtek rá, hogy a kiegészítés által létrejött közjogi viszonyok megőrzése mellett a szerintük szükséges garanciális rendelkezések is helyet kapjanak a tervezetben.

IV. A felhatalmazással kapcsolatos dilemmák

A törvény első szakasza, azaz a felhatalmazás kezdetének időpontja is vitássá vált az értekezletek során, hiszen a tervezet rögzítette, hogy nemcsak háború idején, hanem már háború fenyegető veszélyének okán is életbe léptethető a rendelkezés. A Belügyminisztérium küldöttje amellet foglalt állást ugyanis, hogy e kivételes felhatalmazást csak tényleges szükség idején lehessen igénybe venni, ezzel szemben a Honvédelmi Minisztérium oldalán azzal érveltek, hogy a bevezetés szükségességének időpontját előre nem lehet látni, az mindig a viszonyoktól függ. Bár a tényleges szükség, mint a felhatalmazás kezdő időpontja garanciális szempontból jobbnak tűnt volna, a törvény végül a „háború fenyegető veszélyének okából elrendelt katonai előkészületek” esetére is megengedi a „szükséges mértékhez képest” a kivételes hatalom igénybevételét. A benyújtott törvényjavaslat²⁰ indokolása szerint a „szükséges mérték” azért lett így tágan megfogalmazva, mert lehetetlen előre látni azt, hogy pontosan milyen intézkedések válnak szükségessé. Hovatovább, a javaslat megszövegezői szerint gyakran épp a háború kitörése előtt²¹ van különös jelentősége az akkor megtett intézkedéseknek, hiszen a háború sikeres kimenetele is múlhat rajta. Az indoklás ugyancsak tág határokat szab, amikor azt mondja, hogy a kormány a kivételes hatalomból mindig

²⁰ Amelyet több ponton módosítottak, mielőtt elfogadták volna. Kelemen Roland (szerk.): Források a kivételes hatalom szabályozásának magyarországi geneziséről. Budapest, 2017. 49-52. o.

²¹ Ez pedig annak indokául szolgál, hogy a felhatalmazás már a katonai előkészületek idején is igénybe vehető. A javaslat szerint e kezdőpont pedig a kivételes hatalom igénybevételét oly időre korlátozza, amikor a helyzet komolysága általánosan és kétségbenvonhatatlanul megállapítható.

csak annyit vehet igénybe, amennyit a „fennforgó viszonyok és körülmények okvetlenül szükségessé tesznek”.²²

E széles körű felhatalmazás véleményem szerint szükséges, mert a lehetséges helyzetek olyannyira sokfélék lehetnek, és ha a haza védelme megköveteli, igénybe vehető kell legyen egy ilyen mértékű felhatalmazás. Amint Deák mondja: „[a]z állam első és legfontosabb feladata megvédeni az országot kül- és belelenség ellen. A végrehajtó hatalom köteles örködni a haza biztonsága fölött, az alkotmányos törvényhozás pedig tartozik gondoskodni arról, hogy a kormány minden időben s minden eshetőségek ellen elegendő s a célnak teljesen megfelelő védelmi eszközök felett rendelkezessék a haza védelmére.”²³

Hozzá kell tenni, hogy a törvény – bizonyos értelemben – további korlátot szab, amikor rögzíti, hogy a kivételes hatalom csak a minisztérium valamennyi tagjának felelőssége mellett vehető igénybe.

A felhatalmazás időbeli korlátja a háború befejezésében áll, bár voltak konkrét időegység (pl. 6 hónapot) meghatározására szóló javaslatok is. A törvény rögzíti, hogy a kivételes hatalom alapján tett intézkedéseket ezt követően hatályon kívül kell helyezni. Ha pedig a háború a kivételes hatalom alapján tett első intézkedéstől számított négy hónapon belül nem tört ki, a kivételes hatalom alapján tett intézkedéseket hatályon kívül kell helyezni, hacsak fenntartásukhoz az országgyűlés hozzá nem járul. A hozzájárulás kérdésében az országgyűlés mindkét háza vita nélkül határoz, ha a kormány hivatkozással az államérdekre a vita mellőzését kívánja.²⁴

Gróf Hadik András a törvényjavaslat főrendiházi vitája során hevesen támadta azt a rendelkezést, hogy a kormány már háború fenyegető veszélye esetén is megkapja a felhatalmazást, ő ugyanis minimum az országgyűlés előzetes hozzájárulásához kötötte volna ezt. E bírálat végül süket fülekre talált. Az

²² Képviselőházi irományok, 1910. XXII. kötet, 633-726. CVII-CXXII. sz. 1. o.

²³ Deák Ferenc képviselőházi beszéde a véderőről szóló törvényjavaslat vitájában. In: Deák Ágnes (szerk.): Deák Ferenc - Válogatott politikai írások és beszédek II. kötet, Budapest 2001. 523. o.

²⁴ 1912. évi LXIII. tc. 1. §

elfogadott törvény széleskörű felhatalmazásra adott lehetőséget a végrehajtó hatalomnak.²⁵

V. Záró gondolatok

Összegzésként elmondható, hogy a törvény végül széleskörű felhatalmazást biztosított a végrehajtó hatalom számára, azonban erős védbástyákat húzott az egyes alapjogok minimumai köré, amellyel jól körülhatárolta a mindenkori kormányzat mozgásterét a kivételes hatalom idejére.

Az egyik fő erényének pedig az tekinthető, hogy alkotmányos keretek közé igyekezett helyezni a kivételes állapot idején megvalósítandó intézkedéseket, és így legalább az alkotmányosan elfogadható minimum szinten, de háború esetén is érvényesülhettek az egyes alapvető jogok, így megpróbálta annulálni a régtől fogva minden háborúban érvényesülő *inter arma silent leges*-t.²⁶

Zárásként és érdekességgént megjegyzendő, hogy az ellenzék a törvényhozás folyamatában a folyamatos obstrukciók miatt Tisza István jóvoltából nem vehetett részt, törvény pedig a korabeli hazai sajtóban széleskörű visszhangot kapott, a méltatástól egészen a rendkívül heves kritikáig, főleg baloldali lapok részéről.²⁷

Palóczy szavai ismerősen csenghetnek, hoztak egy törvényt végül, azt azonban már nem mondhatjuk, hogy e törvény önmagában elegendő lett volna, hogy megtartsa a hazát...

²⁵ Kelemen Roland: A háború esetére szóló kivételes rendelkezéseket tartalmazó 1912. évi LXIII. törvény országgyűlési vitája és sajtóvisszhangja. Parlamenti Szemle 2016/1. sz. 90. o.

²⁶ Kelemen i.m. 91. o.

²⁷ Kelemen i. m. 89-90. o.

Tanulmányok Lábady Tamás emlékére